

Nestvondst van Engelse kwikstaart op de Maasvlakte

Garry Bakker [ecoloog, Bureau Stadsnatuur; bakker@bureaustadsnatuur.nl]

In de zomer van 2021 ontdekte de auteur een bezet nest met eieren van de Engelse kwikstaart (*Motacilla [flava] flavissima*) op de Maasvlakte. Het betreft het eerste op basis van een nestvondst gedocumenteerde broedgeval voor de gemeente Rotterdam.

De gele kwikstaart (*Motacilla flava s.l.*) kent een ingewikkelde taxonomie die voortdurend in beweging is. Op het moment van schrijven worden op basis van moleculair onderzoek internationaal twee soorten onderscheiden (Gill *et al.* 2022): westelijke gele kwikstaart (*Motacilla flava*) en oostelijke gele kwikstaart (*Motacilla tschutschensis*) met respectievelijk tien en vier ondersoorten. Het onderscheid tussen ondersoorten is met name gebaseerd op verschillen in koptekening en -kleur bij mannetjes. Daarnaast onderscheiden sommige taxa zich door roep, habitatkeuze en fenologie (zie onder andere Alström & Mild 2003, van Duivendijk 2022, Svensson *et al.* 2016). In Nederland worden diverse ondersoorten van westelijke gele kwikstaart als soort beschouwd (van den Berg/CSNA 2022) waarvan er twee reguliere broedvogel zijn: gele kwikstaart (*Motacilla [flava] flava*) en Engelse kwikstaart (*Motacilla [flava] flavissima*).

Voorkomen en verspreiding

De Engelse kwikstaart heeft zijn kernpopulatie, zoals de naam al aangeeft, op de Britse eilanden. Als doortrekker in die richting is hij in de tweede helft van april en mei regelmatig te zien, met name in de kustregio's. Zo zag ik er op 7 mei 2021 zeven bij elkaar in de Vogelvallei op de Maasvlakte, een plaats waar de soort jaarlijks kan worden waargenomen. De najaarstrek verloopt grotendeels onopgemerkt. In Nederland is de Engelse kwikstaart inmiddels een zeldzame en zeer lokaal voorkomende broedvogel (Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018), met een populatie van naar schatting slechts 10-20 paren in 2019 (Boele *et al.* 2021), met de hoofdmoot in de Bollenstreek. De ontdekking als broedvogel aldaar in de jaren 1970, de gloriejaren met 250-300 paren in Nederland eind jaren 1970, de populatieontwikkeling nadien en oorzaken voor verandering, zijn uitgebreid beschreven in *Limosa* door Spierenburg

▲ Nest met eieren van Engelse kwikstaart (*Motacilla [flava] flavissima*), Maasvlakte, Rotterdam; 9 juli 2021. (Garry Bakker)

▲ Nestlocatie van Engelse kwikstaart, Maasvlakte, Rotterdam; 9 juli 2021. (Garry Bakker)

& Van Dijk (2020). Vanwege de sterke afname staat Engelse kwikstaart met status 'Gevoelig' op de Rode Lijst van Nederlandse broedvogels. Ondanks dat sprake lijkt van enige stabilisatie van het huidige lage aantal broedparen, zou een status 'Bedreigd' meer recht doen aan de realiteit.

Geen nieuwkomer in Rotterdam

Wat is er bekend over de Engelse kwikstaart als broedvogel in Rotterdam? De soort is vrijwel zeker geen nieuwkomer als broedvogel op Rotterdams grondgebied. Zo vermeldt Ten Kate (1951): 'broedgevallen: 3 Juni, De Beer; een tweede paar geregeld waargenomen (Kist).' Om enig inzicht te krijgen in hoeverre er iets is gedocumenteerd over de soort als broedvogel in de gemeente, zijn alle 365 op www.waarneming.nl ingevoerde Rotterdamse waarnemingen (eerste: 3 juni 1951; laatste: 18 mei 2022) onderzocht. In de tabel zijn de waarnemingen opgesomd die op basis van een late datum (medio juni en juli) of genoteerd gedrag een indicatie vormen voor een territorium of broedgeval. De uitakers en weiland bestaande Bonnenpolder ten oosten van Hoek van Holland, lijkt tussen 2010-2020 geregeld territoria te huisvesten. Dat daar gebroed wordt is op basis van de habitat aannemelijk, maar een nestvondst of ter plaatse uitgevlogen jongen lijken nimmer gedocumenteerd.

▲ Engelse kwikstaart, vrouwtje, Maasvlakte, Rotterdam; 6 juli 2021. (Garry Bakker)

Broedgeval op de Maasvlakte

In de middag van 6 juli 2021 ontdekte ik een broedverdacht paar Engelse kwikstaarten in de circa 35 meter brede oostelijke berm van de Maasvlakteweg, in de 'buitencontour' van de Tweede Maasvlakte (coördinaten: 51.962, 3.965). De vogels bevonden zich in een kilometerslange zandige strook ingezaaid met luzerne (*Medicago sativa*) en

alarmeerden voortdurend vanaf het hek langs de aangrenzende spoorbaan. Van het vrouwtje werd vermoed dat zij opvloog van een nest. Vanwege de harde wind en om verdere verstoring te voorkomen, werd besloten de waarnemingslocatie te verlaten.

Op 9 juli vloog het vrouwtje bij voorzichtige benadering van de eerder genoteerde coördinaten voor mijn voeten op,

▲ Engelse kwikstaart, mannetje, Maasvlakte, Rotterdam; 6 juli 2021. (Garry Bakker)

Overzicht van territorium-indicerende waarnemingen van Engelse kwikstaart in Rotterdam.

datum	waarneming	locatie	waarnemer(s)
3 juni 1951	broedgeval van 1 paar tweede paar aanwezig	De Beer (huidige Europoort)	Jan Kist
16 juni 1987	1 man ter plaatse	Maasvlakte, meer bij naaktstrand (huidige Distripark)	Bert van Dijk
22 mei 2000	1 man, zingend vastgesteld territorium	Maasvlakte, Papegaaienbek (huidige Nijlhaven)	Pim Wolf
7 mei 2001	1 man, zingend vastgesteld territorium	Maasvlakte, Westplaat	Pim Wolf Peter Meininger
23 mei en 6 juni 2010	resp. 2 exemplaren en 1 man	Bonnenweg, Bonnenpolder Hoek van Holland	Ted van der Knaap
30 juni 2011	1 man nestindicerend gedrag	Bonnenweg, Bonnenpolder Hoek van Holland	Ted van der Knaap
20 & 23 juni en 1 juli 2013	1 man en 1 vrouw (losse waarnemingen)	paardenwei, Bonnenweg Bonnenpolder, Hoek van Holland	Pieter Doorn Ted van der Knaap e.a.
11 juni 2017	1 man, voortdurend roepend en enkele kerven balts/zangvlucht	Oranjedijk, Oranjevouterpolder Hoek van Holland	Wim Breedveld
3 juli 2017	1 man ter plaatse	Bonnenweg, Bonnenpolder Hoek van Holland	Ted van der Knaap
20 juni 2020	1 vrouw ter plaatse	Bonnenpolder, Hoek van Holland	Frans van Antwerpen

(bron: www.waarneming.nl)

en vond ik direct een nest met vijf eieren. Het bevond zich vlak boven de grond tussen de luzerne. Na het maken van enkele foto's werd de locatie verlaten en op ruime afstand gewacht tot de vogel terugkeerde naar het nest. Het mannetje werd die middag niet waargenomen. Het verdere verloop van het broedsel is niet gevolgd.

Zuiver broedpaar

De herkenning van het mannetje Engelse kwikstaart was eenvoudig vanwege de overwegend groene kruin en gele wenkbrauwstreep, zonder een spoor van grijs. Vrouwtjes zijn echter lastiger te onderscheiden van vrouwtjes gele kwikstaart en daarnaast komen hybriden tussen beide taxa regelmatig voor (Alström & Mild 2003, Spierenburg & Van Dijk 2020). De uniform groene kruin en mantel (zonder contrast daartussen en zonder grijze veren op de kruin) en de geheel lichtgele wenkbrauwstrepen en keel (wit bij gele kwikstaart) wezen in dit geval op een zuiver vrouwtje Engelse kwikstaart en dus op een zuiver broedpaar. Nest en eieren zijn niet te onderscheiden van die van de gele kwikstaart.

Toekomstperspectief

De uitgestrekte met bodemverbeteraars als luzerne ingezaaide lappen zandige grond op de Tweede Maasvlakte vormen een ideale, maar helaas vaak tijdelijke, broedplaats voor (voormalige) akkervogels. Met name graspieper (*An-*

thus pratensis) is hier vrij talrijk en breed verspreid. Gele kwikstaart, die overeenkomstige habitateisen heeft met Engelse kwikstaart, is dat echter niet. De ontdekking van een broedgeval van Engelse kwikstaart kwam dan ook als grote verrassing en was een toevalstreffer. Het gaat om het eerste met een nest-vondst gedocumenteerde broedgeval van de soort in Rotterdam. Er zijn in 2022 geen nieuwe territoria vastgesteld, maar gelet op de (nog) grote oppervlaktes ingezaaide vegetatie, grotendeels achter hekken, kan een eventueel broedgeval op de Maasvlakte makkelijk onopgemerkt blijven.

Voorliggend geval leert dat er weinig bekend is over de Engelse kwikstaart als Rotterdamse broedvogel. Zo werd de soort niet vermeld in de voorlopige lijst van Rotterdamse broedvogels (De Baerdemaeker 2021). Het is daarom zeker de moeite waard om locaties met waarnemingen in juni-juli, zoals de Maasvlakte en de Bonnenpolder, in die periode vaker te bezoeken en om territoriaal of broedverdacht gedrag dan zorgvuldig te bestuderen en te documenteren. ◀

Literatuur

Alström, P. & Mild, K. 2003 - Pipits and Wagtails of Europe, Asia and North America - Bloomsbury, London
Baerdemaeker, A. De 2021 - De voorlopige lijst van Rotterdamse broedvogels, met enkele vooruitblikken - Straatgras 33(1): 12-16

Berg, A.B. van den / CSNA 2022 - Lijst van Nederlandse vogelsoorten, versie 20 januari 2022 - Gedownload op 21 juli 2022 via: <https://www.dutchavifauna.nl/static/images/page/webprog20220101-130.pdf>
Boele, A., Bruggen, J. van, Hustings, F., Kleunen, A. van, Koffijberg, K., Vergeer, J.W. & Meij, T. van der 2021 - Broedvogels in Nederland in 2019 - Sovon-rapport 2021/02. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen
Duivendijk, N. van 2022 - Handboek Europese vogels, deel 2 – klauwierengorzen - KNNV Uitgeverij, Zeist
Gill, F., Donsker, D. & Rasmussen, P. (eds) 2022 - IOC World Bird List (v12.1) - doi: 10.14344/IOC.ML.12.1
Kate, C.G.B.T. ten 1951 - Ornithologie van Nederland, 1949-II, 1950 en 1951 - Limosa 24 (3): 99-113
Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2018 - Vogelatlas van Nederland – broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering - Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen
Spierenburg, P. & Dijk, J. van 2020 - Verstopt tussen de tulpen: houdt de Engelse Kwikstaart stand? - Limosa 93 (3): 117-128
Svensson, L., Mullarney, K. & Zetterström, D. 2016 - ANWB Vogelgids van Europa - Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen